

Asia: VN/20569/2023

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi lastensuojelulain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Kohderyhmä

Esitetty muutos osuu kaikkein haavoittuvimmassa asemassa eläviin nuoriin, jotka siirtyvät aikuistumisen polulle jo lähtökohtaisesti takamatkalta. Esityksen toteutuminen heikentäisi huostaanotettujen nuorten oikeuksia ja sivuuttaisi julkisen vallan vastuun huostaanottamiensa lasten huolenpidosta ja tuesta kohti aikuisuutta.

Esityksessä todetaan, että ”jälkihuollon piirissä olevat voidaan jakaa karkeasti kahteen ryhmään: kevyttä tukea ja paljon tukea tarvitseviin. Kevyttä tukea tarvitsevien tilanne ei eroa olennaisesti muiden aikuistuvien nuorten elämän haasteista, joten jälkihuollon ikärajan laskulla ei todennäköisesti ole merkittäviä vaikutuksia heidän selviytymiseensä. Paljon tukea tarvitsevilla lapsilla ja nuorilla voi olla hyvin monimuotoisia, kompleksisia ja kumuloituvia sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia, jotka alentavat heidän toimintakykyään.”

Nuorella on sitä suurempi riski pudota palvelujen väliin, mitä useammalla elämän osa-alueella ja mitä enemmän nuorella on tuen tarvetta. Tämä voi johtaa nuoren syrjäytymiseen (Jälkihuollon uudistamistyöryhmän loppuraportti 2019, 9-10). Paljon tukea tarvitsevat jälkihuoltoon oikeutetut nuoret kuuluvat usein ns. NEET-nuoriin (työn, koulutuksen ja varusmiespalveluksen ulkopuolella oleviin). Jälkihuollon johdolle suunnatun kyselyn mukaan 39 % jälkihuoltoon oikeutetuista nuorista kuuluu tähän ryhmään (Hirschovits-Gerz ym. 2022, 54). Aiemmissa selvityksissä näiden nuorten palveluiden on todettu olevan vaikeasti saatavilla ja hajanaisia (Karjalainen 2022). Mikään taho ei koordinoi NEET-nuorille tarkoitettuja palveluja. Jälkihuolto on tähän asti toiminut palveluja koordinoivassa roolissa ja taannut palveluiden saannin sijaishuollon jälkeen. Jälkihuoltoon oikeutettu nuori tarvitsee tukea 25-ikävuoteen asti, koska usein siirtymät työ- ja koulutuspoluille tapahtuvat

myöhemmin kuin biologisten vanhempien kanssa eläneillä nuorilla. Esityksessä todetaan, että osalla jälkihuoltoon on jo omia lapsia (esimerkiksi Helsingissä 100 lasta). Kohdennettu 25-ikävuoteen jatkuva jälkihuolto estää myös ylisukupolvista syrjäytymistä.

Säästöt

Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa lastensuojelun ikärajan laskemiselle 23 ikävuoteen on kohdennettu 12 milj. euron säästö vuodelle 2024 ja 24 milj. euron säästö vuodesta 2025 lukien.

Käsityksemme mukaan säästöä ei synny, koska nuorten tuen ja palvelujen tarve ei katoa minnekään. Päinvastoin yhteiskunta joutuu maksamaan pitkällä aikavälillä kasaantuvaa laskua syrjäytymisen ehkäisynä. Kun jälkihuoltoon oikeutetulle nuorelle tarjottava tuki johtaa nuoren työllistymiseen, yhden henkilön osalta työllisyys- tai koulutuspolulle pääsy merkitsee 5 000–7 000 euron vuosittaista taloudellista hyötyä yhteiskunnalle lisääntyneinä tuloina ja vähentyneinä tulonsiirtoina ja muina kustannuksina. Yli koko työuran laskettuna ero on noin 240 000 euroa yhden nuoren osalta (Merikukka ym. 2021). Esimerkkinä tällaisesta jälkihuoltoon rääteltyä tuesta on Diakonissalaitoksen Vamos-valmennus.

Jälkihuolto-oikeuden rajaamisen kohteeksi joutuviin nuoriin kohdistuu myös muut suunnitteilla olevat muutokset. Esimerkiksi Orpon hallitusohjelma sisältää kirjauksia toimeentulotuen ja asumistuen leikkauksista. Toteutuessaan nämä saattavat vaikuttaa myös jälkihuoltoon oikeutettujen toimeentuloa heikentävästi.

Vastaavasti leikkaukset työpajatoiminnasta, etsivästä nuorisotyöstä ja Kelan rahoittamasta Nuotti-valmennuksesta kohdistuvat myös jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten tukea heikentävästi. Työpajatoiminta tavoittaa vuodessa yli 12000 nuorta. Tämä palvelu aiotaan leikata noin kahdelta tuhannelta nuorelta. Työpajatoimintajakson seurauksena asiakkaana ollut nuori siirtyy 80 prosentin todennäköisyydellä elämässään myönteiseen suuntaan. Panos-tuottosuhteena valtakunnallisesti jo 110 nuoren onnistunut ohjaus työpajalla maksaa takaisin kokonaisuudessaan kaikki työpajatoimintaan sijoitetut rahat.

Etsivän nuorisotyön näkökulmasta valtiovarainministerin esittämät leikkaukset tarkoittaisivat konkreettisesti noin 4000 nuoren saaman tuen lakkaamista. Kyse on tutkitusti vaikuttavasta toiminnasta, jota ilman työllistyminen vaikeutuu, syrjäytyminen kasvaa ja ulkopuolisuus yhteiskunnasta lisääntyy. Tiedämme, että kaikilla edellä mainituista on yhteys esimerkiksi rikollisuuden määrän kasvuun.

Hallitusohjelmassa on myös kirjaus, jonka mukaan 16–29-vuotiaiden ammatilliseen kuntoutukseen pääsy edellyttää sairaus- tai vammadiagnoosia. Tähän asti Kelan tilaama Nuotti-valmennus on toiminut matalalla kynnyksellä, josta moni nuori on siirtyneet viiden tai kymmenen kuukauden kuluttua opintoihin tai työelämään.

Jälkihuollon työntekijä voi nuorelle olla yksi ainoista luotettavista aikuisista, joka katsoo nuoren elämää kokonaisuutena. Luottamussuhde voi kannatella nuorta siten, että nuoren osallisuus vahvistuu ja luottamus yhteiskuntaan lujittuu. Näin jälkihuolto vahvistaa myös yhteiskunnan sosiaalista turvallisuutta. Jos säästöjä halutaan tehdä, olisi tärkeää kehittää jälkihuollon tukimuotoja ja ottaa kolmannen sektorin toimijat kiinteäksi osaksi jälkihuollon toteuttajajoukkoa, ikärajan laskemisen sijaan.

Tuominen-Hakoila Miinukka
Diakonissalaitos